

SPIS TREŚCI

ADAPTACJA STANISŁAW KOWALIK	13	ANTYSEMITYZM ALINA CAŁA	42
Adaptacja w koncepcjach rozwoju społecznego • Adaptacja w ujęciach funkcjonalnych i strukturalnych • Problematyka adaptacji współcześnie		Geneza i historia • Antysemityzm w Polsce • Antysemityzm współczesny • Badanie zjawiska i teorie naukowe	
AKTOR JACEK SZMATKA	15	AUTORYTARYZM ZDZIŚŁAW KRASNOŁĘBSKI	46
Pojęcie aktora w różnych kontekstach teoretycznych		Pojęcie autorytaryzmu w nauce o polityce • Autorytaryzm jako idea • Autorytaryzm w znaczeniu psychologicznym	
AKULTURACJA EWA NOWICKA	17	AUTORYTET JANUSZ GOĆKOWSKI	48
Akulturacyja a inne pojęcia • Cechy akulturacyji • Akulturacyja, czyli zderzenie kultur • Rozwój problematyki akulturacyji — niektóre ustalenia		Kreowanie autorytetu • Respektowanie autorytetu	
ALKOHOLIZM KAZIMIERZ W. FRIESKE	20	BADANIA ANKIETOWE ANNA KUBIAK, ILONA PRZYBYŁOWSKA, WŁODZIMIERZ A. ROSTOCKI	51
Definicyjne wyróżniki zjawiska • Etiologia choroby alkoholowej • Rozpoznanie społecznych czynników współwarunkujących nadmierne spożycie alkoholu • Statystyka spożycia alkoholu w Polsce		Rozbieżności metodologiczne i tradycje badań ankietowych • Zastosowania badań ankietowych • Krytyka metody badań ankietowych • Ocena metody badań ankietowych	
ANALIZA JAKOŚCIOWA MAREK CZYŻEWSKI	24	BADANIA HISTORYCZNO-PORÓWNAWCZE JACEK KOCHANOWICZ	58
Analiza konwersacyjna • Hermeneutyka obiektywna • Technika wywiadu narracyjnego • Strategia teorii ugruntowanej • Spory wokół analizy jakościowej • Analiza jakościowa w socjologii ostatnich lat		Pierwsze zastosowania metody • Główne pola badawcze po II wojnie światowej • Metodologia badań historyczno-porównawczych	
ANARCHIZM DANIEL GRINBERG	28	BEZDOMNOŚĆ MICHAŁ POROWSKI	60
Geneza i ewolucja ruchu • Analiza i krytyka ideologii • Sympatycy i spadkobiercy anarchizmu		Definicja pojęcia • Rozmiary i ranga społeczna zjawiska • Przyczyny zjawiska • Bezdomność w Polsce • Dzieje walki z bezdomnością	
ANOMIA KRYSZYNA SZAFRANIEC	32	BEZROBOCIE JERZY BOGDAN SOBCHAK	64
Kategoria anomii jako narzędzie analizy zakłóceń ładu społecznego • Subiektywny wymiar anomii • Problemy anomii we współczesnym świecie		Problemy definicyjne • Pojęcie „siła robocza” • Pojęcie „praca zawodowa” • Pojęcie „zatrudnienie” • Kategoria „bezrobotny” • Ideologiczne aspekty zjawiska	
ANTROPOLOGIA ZDZIŚŁAW MACH	35	BIUROKRACJA ANTONI Z. KAMIŃSKI	67
Antropologia a inne dyscypliny • Antropologia społeczna • Zróżnicowanie kulturowe • Ewolucjonizm • Dyfuzjonizm • Funkcjonalizm • Antropologia psychologiczna • Strukturalizm • Antropologia kognitywna • Neoewolucjonizm • Antropologia symboliczna • Antropologia postmodernistyczna • Antropologia a socjologia		Od starożytnych imperiów do współczesnej biurokracji • Typ idealny biurokracji Maxa Webera • Dysfunkcje biurokracji i zasady projektowania nowoczesnych struktur administracyjnych	

BOURDIEU PIERRE ANTONINA KŁOSKOWSKA	70	totalnej • Rząd większości • Prawa mniejszości •	
CHAŁASIŃSKI JÓZEF WŁODZIMIERZ WINCŁAWSKI ..	73	Prawo „równej wolności”. Indywidualistyczny de-	
Podsumowanie dorobku		moliberalizm • Demokracja socjalna • Odwrót od	
CHARAKTER NARODOWY ALEKSANDRA JASIŃSKA-		demokracji • Kanon doktryny demokratycznej •	
-KANIA	77	Demokracja polityczna: egalitarna i elitarna • De-	
Kontrowersje wokół pojęcia • Różne koncepcje cha-		demokracja przedstawicielska • Demokracja uczest-	
rakteru narodowego • Próby wyjaśnienia charak-		nicząca • Demokracja pozapolityczna: społeczna,	
teru narodowego • Empiryczne badania charakteru		socjalistyczna i ludowa • Demokracja jako ideolo-	
narodowego		gia i światopogląd	
CHARYZMA HIERONIM KUBIAK	81	DEWIACJA SPOŁECZNA JERZY KWAŚNIEWSKI	125
Geneza terminu • Weberowskie rozumienie chary-		Pojęcie dewiacji w naukach społecznych • Dewiacja	
zmy • Krytyka koncepcji Webera • Ujęcia współ-		jako czynnik dezintegracji • Dewiacja jako zacho-	
czesne		wanie wyuczone • Dewiacja jako trwały element	
CHŁOPSTWO KRZYSZTOF GORLACH	86	życia społecznego • Teoria naznaczania społecz-	
Problematyka chłopstwa w wymiarze ekonomicz-		nego • Badanie dewiacji w Polsce	
nym • Chłopstwo jako czynnik polityczny • Zagad-		DEZORGANIZACJA SPOŁECZNA MARIA JAROSZ ...	130
nienie kultury chłopskiej • Chłopstwo w socjologii		Geneza kategorii • Różne koncepcje dezorganizacji	
polskiej		społecznej • Problemy dezorganizacji społecznej we	
CHOROBA ZOFIA SŁOŃSKA	90	współczesnym świecie	
Choroba jako dewiacja • Choroba jako adaptacja •		DIAGNOZA SPOŁECZNA JERZY KUBIN	134
Rola chorego • Illness behaviour • Disease, illness,		Wyróżniki diagnozy społecznej • Przesłanki postę-	
sickness • Choroba przewlekła • Naznaczanie spo-		powania diagnostycznego • Rodzaje diagnoz spo-	
łeczne a choroba • Świat znaczeń a choroba • Spo-		łecznych	
łeczno-konstruktywistyczne podejście do choroby •		DOKUMENTY URZĘDOWE ANTONI SUŁEK	137
Paradygmat społeczno-ekologiczny a choroba		Charakter i historia dokumentów urzędowych w so-	
COLEMAN JAMES SAMUEL PIOTR ŚWISTAK	95	cjologii • Rodzaje i interpretacja dokumentów urzę-	
COMTE AUGUSTE MAREK KUCIA	97	dowych • Problemy z korzystaniem z dokumentów	
Podstawowe idee		urzędowych • Dokumenty urzędowe jako fakty spo-	
COOLEY CHARLES HORTON JANUSZ MUCHA	99	łeczne	
CYWILIZACJA JAN SKOCZYŃSKI	101	DROBNOMIESZCZAŃSTWO ZDZISŁAW ZAGÓRSKI	142
Cywilizacja i kultura — historyczne powiązanie po-		Dwa znaczenia terminu „drobnomieszczaństwo” •	
jęć • Cywilizacja w polskiej myśli społecznej •		Drobnomieszczaństwo jako kategoria socjologiczna	
Współczesność terminu „cywilizacja”		• Kategoria drobnomieszczaństwa a współczesne	
CZARNOWSKI STEFAN ZYGMUNT MAŁGORZATA		problemy stratyfikacji społecznej	
LEGIĘDŹ-GAŁUSZKA	104	DURKHEIM ÉMILE ELŻBIETA TARKOWSKA	144
CZAS SPOŁECZNY ELŻBIETA TARKOWSKA	107	Życie i dzieło • Podstawowe koncepcje i kategorie	
Czas jako obiekt zainteresowań humanistyki • Po-		• Solidarność społeczna • Religia i poznanie • So-	
czątki socjologii czasu: Durkheim i durkheimiści •		cjologia i jej miejsce wśród nauk humanistycznych	
Kontynuacje i rozwój socjologii czasu • Czas spo-		• Recepja dzieła	
łeczny i jego struktura • Zmienność czasu społecz-		DYFUZJA KULTUROWA EWA NOWICKA	152
nego: miary i wartości		Pojęcie dyfuzji — krótka charakterystyka • Bada-	
CZAS WOLNY BOGUSŁAW SUŁKOWSKI	111	nie dyfuzji — podstawowe ustalenia • Dyfuzjoniści	
Problemy z definicją czasu wolnego • Badania spo-		— ich rola w rozwoju nauk społecznych • Wkład	
sobu spędzania czasu wolnego • Czas wolny a ideał		dyfuzjonizmu do współczesnej nauki	
społeczeństwa • Czas wolny — zabawa — święto		DZIAŁANIA POZORNE KRYSZYNA LUTYŃSKA	156
DEMOGRAFIA KRYSZYNA KLUZOWA	115	Działania pozorne, ich występowanie i konsekwen-	
Rozwój dyscypliny • Źródła informacji i problema-		cje • Działania ukryte • Naukowa przydatność po-	
tyka badawcza • Demografia a inne nauki • De-		jęć „działania pozorne” i „działania ukryte”	
demografia a socjologia • Obecny status demografii		DZIAŁANIE SPOŁECZNE ZYGMUNT BAUMAN	158
DEMOKRACJA RETT R. LUDWIKOWSKI	119	Początki socjologii jako nauki o społeczeństwie •	
Demokracja ateńska • Krytyka demokracji ateń-		Webera socjologia rozumiejąca • Parsonsa teo-	
skiej • Demokracja jako element „systemu miesza-		ria działania społecznego • Habermasa koncepcja	
nego” • Początki koncepcji suwerenności ludu •		działania • Działanie społeczne — zdeterminowane	
Koncepcja „rządu sprawiedliwego”. Ludowe prawo		dokonywanie wyborów czy twórczy proces dostoso-	
do oporu • Demokracja szlachecka • Teoria rządu		wawczy? • Etnometodologiczna wizja społeczeń-	
ograniczonego i reprezentacyjnego • Podział wła-		stwa • Giddensa i Eliasa koncepcje działania i jego	
zdzy • Równowaga władz • Początki demokracji		stosunku do struktury społecznej	

EGALITARYZM WOJCIECH ZABOROWSKI	165	FUNDAMENTALIZM BRONISŁAW MISZTAŁ	226
Egalitaryzm — znaczenie terminu • Egalitaryzm w badaniach nad społeczeństwem		Horyzont historyczny i skala fenomenu • Ramy interpretacyjne pojęcia • Modelowa definicja fundamentalizmu • Współczesne fundamentalizmy	
EKOLOGIA ZBIGNIEW T. WIERZBICKI	167	FUNKCJONALIZM MARIOLA FLIS	232
Ekologia społeczna • Sozoekologia społeczna • Różnice między ekologią społeczną a sozoekologią		Geneza funkcjonalizmu • Funkcjonalizm antropologiczny • Funkcjonalizm socjologiczny	
EKONOMIA ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI	170	GIDDENS ANTHONY PIOTR SZTOMPKA	236
Definicja dyscypliny • Metody badań ekonomicznych • Spór o funkcję pieniądza • Spór o konkurencję • Spór o funkcję państwa • Współczesne wyzwania dla ekonomii		Źródła intelektualne • Wizja socjologii • Model społeczeństwa • Zmiany społeczne	
EKSPERYMENT ANTONI SULEK	179	GLOBALIZACJA MARIAN KEMPNY	241
Pojęcie i historia eksperymentu • Procedury eksperymentalne • Problemy z eksperymentowaniem		Spór o naturę globalizacji • Historyczne korzenie idei globalizacji • Dwa przeciwstawne rozumienia zjawiska globalizacji • Kategoria globalizacji jako narzędzie opisu i doświadczania współczesnego świata	
ELITA JACEK WASILEWSKI	184	GOFFMAN ERVING MAREK CZYŻEWSKI	245
Klasyki teorii elit • Stratyfikacyjny nurt elityzmu • Instytucjonalny nurt elityzmu • Pluralizm — demokracja — elityzm • Teoria elit wobec demokratyzacji • Współczesne kontrowersje w elityzmie		Socjologia Ervinga Goffmana	
ETATYZM JAN JERSCHINA	189	GOSPODARKA ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI	247
Rola państwa i tendencje etatystyczne w myśli społecznej i socjologicznej • Etatyzm w praktyce		Pojmowanie gospodarki • Podstawowe typy gospodarki • Czynniki rozwoju gospodarki postkapitalistycznej • Gospodarka komunistyczna i jej transformacja • Gospodarki krajów mniej rozwiniętych	
ETNICZNOŚĆ GRZEGORZ BABIŃSKI	191	GOSPODARKA NIEFORMALNA KAZIMIERZ Z. SOWA	254
Rodowód pojęcia • Współczesne użycia określenia „etniczność” • Kontrowersje wokół pojęcia etniczności i próba jego definicji		Gospodarka nieformalna — działalność przestępcza czy forma przystosowania? • Różne perspektywy badawcze • Gospodarka nieformalna w krajach realnego socjalizmu	
ETNOCENTRYZM ALEKSANDRA JASIŃSKA-KANIA ...	195	GRUPA ODNIESIENIA LESZEK GOŁDYKA	258
Sumnera pojęcie etnocentryzmu • Prace zespołu Adorna • Inne koncepcje wyjaśniające źródła etnocentryzmu • Empiryczne badania przejawów etnocentryzmu		Różne rozumienia terminu • Grupa odniesienia w interakcjonizmie symbolicznym • Dyskusje wokół pojęcia grupy odniesienia	
ETNOMETODOLOGIA MAREK CZYŻEWSKI	198	GRUPA SPOŁECZNA JOANNA MAZUR	260
Geneza i charakterystyka założeń teoretycznych • Główne nurty etnometodologii • Przedmiot etnometodologii • Pozycja etnometodologii w socjologii współczesnej		Kryteria wyróżniające grupę społeczną • Podstawowe struktury wewnątrzgrupowe • Spójność grupowa • Grupa społeczna a działania zbiorowe: kooperacja i rywalizacja w grupach • Procesy grupowe — rozwój badań i stosowane metody • Grupy społeczne a sieci społeczne	
ETOS TADEUSZ SZAWIEL	202	GUMPLOWICZ LUDWIK JANUSZ RADWAN-PRAGŁOWSKI	267
Grecki rodowód pojęcia • Etos w refleksji socjologicznej • Cztery powody intelektualnego zainteresowania pojęciem etosu • Zagadnienie etosu w socjologii polskiej		Socjologiczne koncepcje Gumpłowicza	
EWOLUCJONIZM PIOTR SZTOMPKA	204	HABERMAS JÜRGEN ZDZIŚŁAW KRASNODĘBSKI ...	270
Klasyczny ewolucjonizm w socjologii • Koncepcja rozwoju społecznego • Różne wizje ewolucji • Neoewolucjonizm w etnologii i socjologii		Filozof republiki bońskiej • Rozum komunikacyjny	
FASZYZM JAN T. GROSS	210	HISTORIA KRZYSZTOF ZAMORSKI	276
Narodziny ruchu • Cechy uniwersalne i różnice • Faszyzm w świetle analiz teoretycznych • Hasła ideologiczne • Zaplecze społeczne		Termin „historia” a zagadnienie historii • Dzieje a historia • Historia jako refleksja o dziejach • Charakterystyczne cechy wyjaśniania naukowego w historii • Przedmiot badań historycznych • Historia historiografii	
FEMINIZM ANNA TITKOW	213	HISTORIA SOCJOLOGII JERZY SZACKI	283
Geneza feminizmu • Przesłanki i cele pierwszej fali ruchu kobiecego • Druga fala ruchu kobiecego. Feminizm • Ideologie i teorie feministyczne • Feminizm w nauce		Zakres teorii socjologii • Aspekty historii socjologii • Problemy historii socjologii	
FILOZOFIA JERZY SZACKI	219	HITLERYZM CZESŁAW MADAJCZYK	290
Socjologia przeciwko filozofii • Rola filozofii w rozwoju socjologii • Czy socjologia jest nauką „filozoficzną”?		Geneza i ewolucja • Czym był hitleryzm? • Nazizm jako przedmiot dociekań naukowych	

HOMANS GEORGE CASPAR MARIAN KEMPNY	293	1957–1970 — stabilizacja socjologii jako dyscypliny akademickiej • Lata siedemdziesiąte — początek wielkiej nauki
Teoria małych grup — jej przesłanki i implikacje socjologiczne • Kontynuacja i krytyka dorobku Homansa		
IDEOLOGIA ZYGMUNT BAUMAN	297	INTELEKTUALIŚCI JANUSZ ŻARNOWSKI
Oświeceniowy rodowód terminu • Koncepcje ideologii w marksizmie: Marks, Lukács, Lenin • Ideologiczny charakter wiedzy u Mannheima • Pojęcie ideologii a współczesne koncepcje socjologii wiedzy		Rodowód terminu i kategorii społecznej • Społeczne funkcje intelektualistów • Pojęcie „intelektualiści” w naukach społecznych • Intelektualiści w Polsce
INDUSTRIALIZACJA WITOLD MORAWSKI	301	INTELIGENCJA JOANNA KURCZEWSKA
Typy uprzemysłowienia • Uprzemysłowienie socjalistyczne • Bezpośrednie i pośrednie konsekwencje industrializacji w gospodarce państwowego socjalizmu • Industrializacja jako zmienna niezależna i zmienna zależna • Próby budowy socjologicznej teorii industrializacji • Ogólna typologia teorii industrializacji		Rodowód terminu „inteligencja” i niektóre cechy kształtującej się warstwy społecznej • Cztery koncepcje inteligencji • Problem społecznej genealogii inteligencji • Inteligencja polska po odzyskaniu przez Polskę państwowości • Polska inteligencja czy klasa średnia w Polsce — niebezpieczeństwo wyobcowania
INFORMACJA W SOCJOLOGII BERENIKA WINCŁAWSKA, WŁODZIMIERZ WINCŁAWSKI	307	INTELIGENCJA I JEJ POMIAR JERZY BRZEZIŃSKI ..
Narzędzia do wyszukiwania informacji • Źródła skondensowanej informacji		Trochę historii — od Binetowskiego „wieku umysłowego” do Sternowskiego ilorazu inteligencji • Wechslera koncepcja „dewiącyjnego ilorazu inteligencji” • Iloraz inteligencji a statystyczny model rozkładu normalnego • Skala Inteligencji Wechslera dla Dorosłych, WAIS-R — krótka charakterystyka
INNOWACJA LECH W. ZACHER	311	INTERAKCJA MAREK ZIÓŁKOWSKI
Innowacja w świetle prakseologicznej teorii czynu • Innowacja jako zagadnienie ekonomii i polityki • Teoria innowacji — trzy paradygmaty • Innowacje społeczne i ich obraz w naukach społecznych		Dwa ujęcia interakcji • Interakcyjny model społeczeństwa w socjologii humanistycznej • Interakcja a system (struktura). Odmiany interakcyjnego modelu społeczeństwa w socjologii współczesnej • Interakcja w koncepcjach zakładających racjonalność podmiotów działających • Rozumienie interakcji w ramach współczesnej socjologii interakcji • Habermasa koncepcja interakcji
INSTYTUCJA SPOŁECZNA GRAŻYNA SKĄPSKA, MAREK ZIÓŁKOWSKI	317	INTERAKCJONIZM SYMBOLICZNY ELŻBIETA HAŁAS
Trzy podstawowe rozumienia pojęcia instytucji w socjologii • Sporne problemy w socjologicznej analizie instytucji • Zmiany instytucjonalne w perspektywie porównawczej		Twórcy teorii i jej korzenie konceptualne • Charakterystyka teorii • Strategia postępowania badawczego • Znaczenie interakcjonizmu symbolicznego we współczesnej socjologii
INSTYTUCJONALIZACJA SOCJOLOGII JANUSZ MUCHA	322	INTERES WŁADYSŁAW ADAMSKI
Początki socjologii w Europie • Początki socjologii w Ameryce • Początki instytucji socjologicznych we Francji • Początki instytucji socjologicznych w Niemczech • Instytucjonalizacja socjologii w innych wybranych krajach europejskich • Socjologia dyscypliną o światowym zasięgu		Historia pojęcia • Socjologiczne koncepcje interesu • Badania interesów w socjologii polskiej
INSTYTUCJONALIZACJA SOCJOLOGII POLSKIEJ NINA KRAŚKO	328	JEDNOSTKA LUDZKA KAZIMIERZ OBUCHOWSKI ...
Rozwój instytucji socjologii polskiej przed I wojną światową — samotni uczeni i nauka amatorska • Socjologia w II Rzeczypospolitej — początki socjologii akademickiej • Socjologia podczas II wojny światowej • Socjologia w pierwszym dziesięcioleciu po II wojnie światowej — odtworzenie instytucji i przerwanie procesu instytucjonalizacji • Lata		Ujęcie biologiczne • Ujęcie socjologiczne • Ujęcie psychologiczne
		JĘZYK I KOMUNIKOWANIE MAREK ZIÓŁKOWSKI ..
		Pojęcie komunikowania • Język • Społeczne uwarunkowania zjawisk językowych • Język a poznanie • Rola języka i komunikowania w społeczeństwie z perspektywy teorii socjologicznej